

Symposium on Ageing Research at Tampere University 2019

*Tampereen yliopiston ikääntymisen tutkimuksen
symposium*

4.6.2019

Sisällysluettelo – Table of Contents

<i>ABSTRAKTIT – ABSTRACTS</i>	2
1. Hoito ja hoiva – Nursing and care	2
1.1 Geriatrisen hoitoketjun toimivuus ja laatu – tähtäimessä ”frail friendly care”	2
1.2 Uudelleen sairaalaan joutumisen ja kuoleman riskitekijät iäkkäillä, geriatrisesta kuntoutussairaalaan kotiutuneilla potilailla	3
1.3 Määrittääkö kuoleman läheisyys pitkäaikaishoidon käyttöä vanhoista vanhimilla?	3
1.4 Toimintakyky ja kuntoutus ikääntyneiden ympärivuorokautisessa pitkäaikaishoidossa hoitajien, asukkaiden ja omaisten näkökulmasta.....	4
2. Työ ja ikääntyminen – Ageing and work	5
2.1 Discourses of Ageism in the Workforce: a scoping review.....	5
2.2 What is occupational gerontology?.....	5
2.3 Työurien pidentäminen ikääntyneiden näkökulmasta: ”Asenneongelman” diskursiivinen analyysi	5
2.4 Ageismi ja yli 50-vuotiaiden työurat yhteistoimintaneuvottelujen jälkeen.....	6
3. Ikääntyminen ja yhteiskunta – Ageing and society	6
3.1 Demographic Change and Quality of Life in Old Age. A diagrammatic approach.....	7
3.2 New senior housing models as a challenge to ageing in place policy goal.....	7
3.3 City for Older People	8
3.4 Yhteiskehittäminen ikääntyvien palveluissa.....	8
4. Digiä ja biologiaa – Digi and biology	9
4.1 SotePeda 24/7 -projekti – tietoteknisten valmiuksien kehittämistä soteammattilaisille	9
4.2 Digitaalista itseopiskelua vanhustyöhön	10
4.3 Bringing informal caregivers to the digital age: Experiences of using digital services.....	10
4.4 Craft, biology and aging: Exploring the material politics of science	11
5. Ikääntyvien kokemukset – Experiences of the aged	11
5.1 Ikääntyvät miehet ja neuvottelu iänmukaisesta pukeutumisesta	11
5.2 Ikääntyvien kertomukset heidän kokemuksistaan parisuhteissa, joissa puoliso sairastaa mielenterveyden häiriötä	12
5.3 Ikääntyvien naisten aktiivinen ikääntyminen Pohjois-Suomessa	12
5.4 Hyvinvointi vanhuudessa; valmistautumista, sopeutumista, luopumista ja hyväksymistä	13
6. Toimijuus ja toimintakyky – Agency and functional ability	13
6.1 Leisure time physical activity during retirement transition and association with midlife working conditions.....	14
6.2 Health Kiosk-based counselling program for physical activity and falls prevention in old age (COSMOS) can reduce fall-induced injuries: Interim analysis of a randomized controlled trial	14
6.3 Ikäihmisten ihmisarvo eduskunnan oikeusasiamiehen asiakirjoissa.....	15
6.4 Ikääntyneiden arkikuntoutuksen vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus	16

ABSTRAKTIT – ABSTRACTS

1. Hoito ja hoiva – Nursing and care

Tiistai 4.6.2019 klo 12.30 - 13.30, Päätalon pohjakerros, A05

12.30 – 12.45: Esa Jämsen: Geriatrisen hoitoketjun toimivuus ja laatu – tähtäimessä ”frail friendly care”

12.45 – 13.00: Hanna Kerminen: Uudelleen sairaalaan joutumisen ja kuoleman riskitekijät iäkkäillä, geriatrisesta kuntoutussairaalaista kotiutuneilla potilailla

13.00 – 13.15: Leena Forma: Määrittääkö kuoleman läheisyys pitkäaikaishoidon käyttöä vanhoista vanhimmilla?

13.15 – 13.30: Vilhelmiina Lehto: Toimintakyky ja kuntoutus ikääntyneiden ympärivuorokautisessa pitkäaikaishoidossa hoitajien, asukkaiden ja omaisten näkökulmasta

1.1 Geriatrisen hoitoketjun toimivuus ja laatu – tähtäimessä ”frail friendly care”

Esa Jämsen, Lääketieteen ja terveysteknologian tiedekunta ja Gerontologian tutkimuskeskus (GEREC), Tampereen yliopisto

lääkään väestön terveyden ja toimintakyvyn ylläpitäminen edellyttää saavutettavia, tarkoituksenmukaisia, oikea-aikaisia ja vaikuttavia palveluita. Varsinkin voinnin muuttuessa äkisti hoidon tulee järjestyä sujuvasti ja laadukkaasti, jotta toipumiselle ja kotona asumisen jatkumiselle olisi mahdollisimman hyvät edellytykset. Toisaalta pitkäaikaissairaudet tulee hoitaa hyvin niiden aiheuttaman haitan minimoimiseksi ja äkillisten sairauksien ja vammojen **ennaltaehkäisemiseksi**. Hoidossa ja kuntoutuksessa tulee huomioida vanhuspotilaiden erityispiireet sekä yleiset mutta usein tavanomaisessa hoidossa huomiotta jäävät geriatriset oireyhtymät, kuten muistisairaudet, vajaaravitsemus ja gerastenia, sekä lääkitykseen liittyvät kysymykset.

Geriatrian tutkimusryhmän tavoitteena on tutkia iäkkäiden potilaiden pitkäaikaisten ja akuuttien sairauksien hoitoa, hoidon vaikuttavuutta ja sen laatua niin potilaan kuin terveydenhuoltojärjestelmänkin näkökulmasta. Tutkimuksen painopistealueet ovat vanhusten päivystyshoito, akuutti sairaalahoido ja iäkkäiden vamma- ja tekonivelpotilaiden hoito. Tärkeitä tutkimuskohteita ovat 1) hoitotuloksia ennustavat tekijät, 2) geriatrisen arvioinnin mittareiden kehittäminen, arviointi ja implementointi, sekä 3) rekisteritiedon ja sähköisten sairauskertomustietojen hyödyntäminen hoidon laadun mittaamisessa ja benchmarkingissa. Kliinisestä näkökulmasta tarkastellaan laaja-alaisen geriatrisen arvioinnin (comprehensive geriatric assessment, CGA) hyödyntämistä, iäkkäillä vältettävien lääkkeiden käyttöä, lääkehaittoja ja toistuvia sairaalajaksoja.

Aineistoina käytetään kotihoidon ja sairaalahoidon systemaattiseen geriatriseen arviointiin pohjautuvia RAI-tietoja, hoitoilmoitus- ja sairauskertomustietoja, erikseen kerättäviä tutkimusaineistoja sekä kansallisia rekisteriaineistoja. Tutkimusryhmä tekee yhteistyötä Tampereen

yliopistollisen sairaalan (ensihoito ja päivystys, gastrokirurgia, infektiosairaudet), Tekonivelsairaala Coxan ja THL:n tutkijoiden (PERFECT-hanke) kanssa.

1.2 Uudelleen sairaalaan joutumisen ja kuoleman riskitekijät iäkkäillä, geriatrisesta kuntoutussairaalaan kotiutuneilla potilailla

Hanna Kerminen^{1,2}, Pirkko Jäntti¹, Jaakko Valvanne¹, Heini Huhtala³ ja Esa Jämsen^{1,2}

1 Tampereen yliopisto, Lääketieteen ja terveysteknologian tiedekunta ja Gerontologian tutkimuskeskus (GEREC)

2 Tampereen yliopistollinen sairaala, Geriatriakeskus

3 Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Tausta. Iäkkäät potilaat joutuvat usein uudelleen sairaalahoitoon pian kotiutumisen jälkeen. Mikäli jo sairaalahoidon alkuvaiheessa tunnistettaisiin uudelleen sairaalaan joutumisen ja kuoleman riskissä olevat potilaat, hoidolla ja kuntoutuksella voitaisiin mahdollisesti vähentää näitä haittatapahtumia.

Menetelmät. Tämän retrospektiivisen tutkimuksen aineistona käytettiin kahden geriatrisen kuntoutussairaalan ≥ 70 -vuotiaille potilaille interRAI-työkalulla tehdyn laaja-alaisen, systemaattisen geriatrisen arvioinnin tuloksia yhdistettynä hoitoilmoitustietoihin kolmen vuoden ajalta. Logistisella regressioanalyysillä selvitettiin uuden sairaalahoidon ja kuoleman riskitekijöitä kotiutumisen jälkeen.

Tulokset. Aineistossa oli 1167 potilasta (keski-ikä $84,5 \pm 6,2$ vuotta). Uudelleen sairaalaan joutui 90 vuorokauden kuluessa kotiutuksesta 29,6 % potilaista, ja kuolleisuus oli 4,3 %. Sairaalaan joutumisen riskitekijöitä olivat kognition heikentyminen (CPS ≥ 1) (OR [95% luottamusväli] 1,56 [1,16–2,12]), avuntarve päivittäisissä perustoiminnoissa (ALDH ≥ 1) (1,69 [1,28–2,25]), gerasteniaa (haavoittuvuutta) kuvaava Frailty Index $\geq 0,20$ (1,58 [1,19–2,10]), kohtalainen tai korkea palveluntarve (MAPLe-AC ≥ 3) (1,84 [1,09–3,13]), painoindeksi 30 kg/m^2 (1,35 [1,02–1,78]) ja huono itsearvioitu terveydentila (1,55 [1,03–2,36]). Kuoleman riskitekijöitä olivat keskivaikea tai vaikea kognition heikentyminen (CPS ≥ 3) (2,63 [1,45–4,78]), Frailty Index $\geq 0,40$ (2,28 [1,26–4,10]), heikko itsearvioitu terveydentila (3,49 [1,43–8,51]), terveydentilan epävakaumus (CHESS ≥ 2) (3,74 [2,05–6,79]), sydämen vajaatoiminta (1,86 [1,05–3,30]), syöpä (3,81 [2,07–7,03]), virtsainkontinenssi (2,04 [1,06–3,91]) ja ulosteinkontinenssi (2,58 [1,44–4,60]).

Johtopäätökset. Kognition heikentyminen, gerastenia ja huono itsearvioitu terveydentila olivat sekä sairaalaan uudelleen joutumisen että kuoleman riskitekijöitä 90 vuorokauden seurannassa kotiutumisen jälkeen.

1.3 Määrittääkö kuoleman läheisyys pitkäaikaishoidon käyttöä vanhoista vanhimmilla?

Leena Forma, Mari Aaltonen, Jutta Pulkki, Jani Raitanen, Pekka Rissanen ja Marja Jylhä, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Terveystieteet ja Gerontologian tutkimuskeskus (GEREC), Tampereen yliopisto

Pitkäaikaishoidon tarve ja käyttö ovat yleisiä hyvin vanhoilla ihmisillä sekä niillä, jotka elävät viimeisiä vuosiaan. Analysoimme, miten kuoleman läheisyys on yhteydessä pitkäaikaishoidon käyttöön hyvin vanhoilla ihmisillä.

Kyselyaineisto on Tervaskannot 90+ tutkimuksesta vuosilta 2001, 2003, 2007 ja 2010. Rekisteriaineisto ympärivuorokautisen pitkäaikaishoidon käytöstä yhdistettiin kyselyaineistoon henkilötunnusten avulla. Tutkimusjoukko jaettiin kahteen ryhmään: tapauksiin, jotka kuolivat vuoden sisällä kyselystä ja verrokkeihin, jotka elivät vähintään yhden vuoden kyselyn jälkeen. Todennäköisyyttä käyttää pitkäaikaishoitoa edeltävän vuoden aikana mallinnettiin logistisilla GEEregressioanalyseilla. Selittävinä muuttujina olivat status (tapaus vai verrokki), kyselyvuosi, ikä ja sukupuoli (altistavat tekijät), sosioekonominen status, omaishoidon saatavuus ja asumismuoto (mahdollistavat tekijät) sekä diagnoosit, koettu terveys ja toimintakyky (tarvetekijät).

Aineistossa oli 4074 henkilöä. 755 (19 %) heistä kuoli vuoden sisällä kyselystä, ja heidät luokiteltiin siten tapauksiksi. 53 % tapauksista ja 34 % verrokeista oli ollut vähintään yhden päivän pitkäaikaishoidossa edeltävän vuoden aikana. Kuoleman läheisyys oli positiivisesti yhteydessä pitkäaikaishoidon käytön kanssa. Kun altistavat, mahdollistavat ja tarvetekijät lisättiin malliin, kuoleman läheisyyden yhteys heikkeni. Todennäköisyys käyttää pitkäaikaishoitoa oli pienempi vuonna 2010 kuin vuonna 2001.

Kuoleman läheisyys on tärkeä pitkäaikaishoidon käytön määrittäjä myös vanhoista vanhimmilla. Pitkäaikaishoidon käyttö väheni tutkimusaikana, vaikka hoidon tarve tässä ryhmässä on suuri.

1.4 Toimintakyky ja kuntoutus ikääntyneiden ympärivuorokautisessa pitkäaikaishoidossa hoitajien, asukkaiden ja omaisten näkökulmasta

Vilhelmiina Lehto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Terveystieteet ja Gerontologian tutkimuskeskus (GEREC), Tampereen yliopisto

Väitöskirjatutkimuksen esittely

Ikääntyneen ihmisen toimintakyvyn seuraaminen ja ylläpitäminen ovat keskeisiä vanhuspolitiikan tavoitteita. Toimintakyvyn säilymiseen tähtäävä toiminta kuten kuntouttava hoitotyö kuuluu oleellisena osana myös pitkäaikaishoidon tehtäviin. Ei kuitenkaan tiedetä, ymmärtävätkö pitkäaikaishoidossa toimivat ammattilaiset ja toisaalta siellä asuvat vanhat ihmiset tai heidän omaisensa toimintakyvyn samalla tavoin. Näillä käsityksillä on merkitystä, kun pohditaan hoidon ja hoivan järjestämistä sekä keinoja vanhojen ihmisten toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja tukemiseksi.

Tämän väitöskirjatutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä ikääntyneen toimintakyky ja kuntoutus pitkäaikaishoidossa eri toimijoiden näkökulmasta ovat, sekä miten toimintakyky, sen ylläpitäminen, arviointi ja kuntoutus ymmärretään.

Tutkimusta varten kerätty haastatteluaineisto koostuu ympärivuorokautisessa pitkäaikaishoidossa toimivien hoitajien (n=24), lääkäreiden (n=6), siellä asuvien vanhojen ihmisten (n=16) sekä heidän omaistensa (n=16) teemahaastatteluista. Aineistoa analysoidaan laadullisten analyysimenetelmien kuten diskurssianalyysin avulla.

Tähän mennessä julkaistujen tulosten mukaan toimintakyky edustaa hoitajille päivittäisiä toimintoja ja se määritellään usein abstraktien ja formaalien käsitteiden kautta. Asukkaille toimintakyky on laajempi ja monipuolisempi käsite ja se yhdistetään selviytymiseen ja elämäntilanteeseen. Toimintakykykäsitteistö vaikuttaisikin olevan hoito-organisaatioiden omistamaa kielenkäyttöä etäällä päivittäisestä elämästä.

Tutkimuksessa tarkastellaan myös hoitajien käsityksiä toimintakyvyn mittaamisesta osana hoitotyötä, omaisten roolia toimintakyvyn ylläpitämisessä sekä hoitajien ja asukkaiden käsityksiä kuntoutuksesta.

2. Työ ja ikääntyminen – Ageing and work

Tuesday 4th June 2019 at 12.30 - 13.30 in Pääatalo, Ground floor, A06

12.30 – 12.45: Federica Previtali, Katri Keskinen and Miira Niska: Discourses of Ageism in the Workforce: a scoping review

12.45 – 13.00: Clas-Håkan Nygård: What is occupational gerontology?

13.00 – 13.15: Miira Niska & Pirjo Nikander: Työurien pidentäminen ikääntyneiden näkökulmasta: "Asenneongelman" diskursiivinen analyysi

13.15 – 13.30: Katri Keskinen: Ageismi ja yli 50-vuotiaiden työurat yhteistoimintaneuvottelujen jälkeen

2.1 Discourses of Ageism in the Workforce: a scoping review

Federica Previtali, Katri Keskinen ja Miira Niska, Faculty of Social Sciences and Gerontology Research Center (GEREC), Tampere University

2.2 What is occupational gerontology?

Clas-Håkan Nygård, Faculty of Social Sciences, Health Sciences and Gerontology Research Center (GEREC), Tampere University

Work life research and aging research (gerontology) have been separate research fields but during the last decades the aging of the population has caused that these two areas keep forming a new discipline called occupational gerontology (industrial gerontology). Occupational gerontology can be defined as the study of work-related aging, focusing on the adaption of middle-aged and older workers to employment and their transition to retirement, and taken in to account that different ages has their own specific needs. It is about balancing work demands with individual capacities throughout the working life but also beyond it. In many industrialized countries, there is a sharp increase of ageing population due to a decrease in fertility and an increase in life expectancy. Due to that the age dependency ratio rises and may cause increased economic burden on the productive part of the population. This is why most industrialized countries have made plans to extend working lives but yet many people retire early, long before they reach the official retirement age. For this reason it is important to monitor and follow work- related aging.

2.3 Työurien pidentäminen ikääntyneiden näkökulmasta: "Asenneongelman" diskursiivinen analyysi

Miira Niska ja Pirjo Nikander, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta ja Gerontologian tutkimuskeskus (GEREC), Tampereen yliopisto

Työurien pidentämisestä on tullut keskeinen poliittinen tavoite, jota perustellaan väestön ikääntymisellä ja eliniän pidentymisellä. Eläkkeelle siirtymisen sijaan ikääntyneiden tulisi pysyä työelämässä entistä pidempään. Ongelmallista on, että tutkimusten mukaan ikääntyneet työntekijät asennoituvat kielteisesti työurien pidentämispyrkimykseen ja haluavat eläkkeelle ennen lakisääteistä eläkeikää. Tämä ”asenneongelma” on osoitettu lukuisilla mittareilla, mutta sitä on tarkasteltu vähän sosiaalipsykologisesta näkökulmasta ja laadullisin tutkimusmenetelmin. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme ikääntyneiden asennoitumista työurien pidentämistä kohtaan diskursiivisen sosiaalipsykologian näkökulmasta. Tutkimuksessa analysoimme haastatteluaineistoa, jossa 40 iältään 50–65-vuotiaasta henkilöä kommentoi poliittista tavoitetta pidentää työuria. Haastattelut ovat osa laadullista pitkittäistutkimusaineistoa, joka on kerätty tutkimusprojektissa Kohti kaksitahti-Suomea? Työurien pidennys, eläköitymisen polut ja eriarvoistuva vanhuus. Aikaisemmissa tutkimuksissa ja selvityksissä keskustellussa ”asenneongelmassa” ei sosiaalipsykologisesta näkökulmasta ole kyse pelkästään kielteisistä asenteista, vaan myös normeista ja pystyvyydestä. Tutkimuksessa tarkastelemme asenteiden, normien ja pystyvyyden rakentumista ja yhteen kietoutumista haastatteluselonteissa. Puhe työurien pidentämisestä on luonteeltaan ideologista ja dilemmaattista. Työurien pidentämistä on hankala arvottaa yleisenä poliittisena tavoitteena ottamatta kantaa oman työuran pituuteen. Tämä tarkoittaa, että arvottaessaan työurien pidentämispyrkimystä ikääntyneet myös samalla ottavat kantaa omaan työmarkkina-asemaansa.

2.4 Ageismi ja yli 50-vuotiaiden työurat yhteistoimintaneuvottelujen jälkeen

Katri Keskinen, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta ja Gerontologian tutkimuskeskus (GEREC), Tampereen yliopisto

Työurien pidentäminen on noussut monissa yhteiskunnissa puheenaiheeksi ikääntyvien yhteiskuntien myötä. Vaikka eläkeikää nostetaan, monet työkikäiset jättäytyvät pois työmarkkinoilta ennen eläkeiän täyttymistä, joskus myös vasten tahtoaan. Yhtenä syynä voidaan pitää yhteiskunnallisiin diskursseihin ja henkilökohtaisiin ajatusmaailmoihin juurtunutta ageismia.

Tämä tutkimus tarkastelee millaisia käännteitä yli 50-vuotiaiden työurat kokevat, kun he lähtevät pitkästä työsuhteesta yhteistoimintaneuvottelujen kautta. Tarkoituksena on luoda temaattisen analyysin avulla katsaus erilaisiin työelämän polkuihin, ja niiden muovautumiseen työuran odottamattomassa käännekohdassa. Aineisto perustuu Kohti Kaksitahti Suomea? – tutkimushankkeen keräämään laadulliseen aineistoon entisten postityöntekijöiden elämästä vuosilta 2015-2018, ja kuinka he sopeutuivat elämäänsä työuran katkettua.

Eläkeiän saavuttaneille eläkkeelle siirtyminen oli luontevin vaihtoehto, vaikka he olisivatkin halunneet jatkaa työelämässä. Eläköityminen ei kuitenkaan ollut vaihtoehto nuoremmille, jotka pohtivat työuransa suuntaa. Osa kuitenkin jättäytyi pois työmarkkinoilta erilaisten osa-aikaisten eläkeratkaisujen tai omaehtoisen työttömyysperiodin kautta, usein terveyssyistä. Muita vaihtoehtoisia polkuja olivat uudelleen koulutus, aktiivinen työnhaku ja uusi työ. Muutama kohtasi polkunsaa aikana niin haasteita, ennakkoluuloja kuin ikäsyryjäkin, mikä saattoi vaikuttaa heidän työuriansa kulkuun tavalla tai toisella.

3. Ikääntyminen ja yhteiskunta – Ageing and society

13.40 – 13.55: Richard Pieper: Demographic Change and Quality of Life in Old Age. A diagrammatic approach

13.55 – 14.10: Outi Jolanki: New senior housing models as a challenge to ageing in place policy goal

14.10 – 14.25: Henna Luoma-Halkola & Antti Wallin: City for Older People

14.25 – 14.40: Jari Stenvall: Yhteiskehittäminen ikääntyvien palveluissa

3.1 Demographic Change and Quality of Life in Old Age. A diagrammatic approach

Richard Pieper, Faculty of Social Sciences, Health Sciences and Gerontology Research Center (GEREC), Tampere University

The impact of demographic change on society and quality of life (QoL) are two important themes in research on ageing. The conceptual models of change and the outcomes in QoL are often described in diagrams to communicate among researchers and to a broader audience. The contribution to the symposium shows results from on-going research and development on two themes addressing the representation of models in diagrams. The first theme starts from content analysis of social policy programs on demographic change using the ATLAS.ti program. The content of texts is displayed in “thematic wheels” or star diagrams. The second theme looks at diagrams of QoL models as outcomes of social change and social policy. Both analyses use the SOLA model of social sustainability and its presentation in diagrams as a conceptual and design framework. The aim of this research is the development of a more systematic “language” for the design of diagrammatic models to support both conceptual development and display of results (not only) in research on ageing. The presentation draws on cooperation as senior researcher in the Joint Programming Initiative (JPI) on Demographic Change at THL and the Promeq Project on Inclusive Promotion of Welfare and Health at UEF.

3.2 New senior housing models as a challenge to ageing in place policy goal

Outi Jolanki, Faculty of Social Sciences, Health Sciences and Gerontology Research Center (GEREC), Tampere University

This paper begins with the idea that the environment (built, social and natural) is vital for well-being of people of all ages, but not all can choose where, how and with whom to live. In old age policies ‘Ageing in Place’ has become a globally adopted goal, if not an ideology. AiP emphasizes older people’s right to stay put without having to move due to health problems. However, the critique has it that AiP also fosters an idealistic view of home and ignores the heterogeneity of older people.

In recent years, a rapid growth of alternative senior housing models has taken place around the globe. In this paper, I discuss aims and principles of AiP in the light of different emerging housing models including collaborative senior housing. The paper draws from theories developed within geographical and environmental gerontology. Main argument is that studies on ageing need better incorporate agency and spatiality of human life. While studying how people strive to shape their later life futures is an important task, equally important is to study spatial conditions of these

aspirations. From the policy perspective, more flexible interpretation of AiP is needed to acknowledge changing lifestyles and different resources of older people.

3.3 City for Older People

Henna Luoma-Halkola, Liina Sointu and Antti Wallin, Faculty of Social Sciences, Tampere University

Population is ageing in most Western countries, as well as in Finland, forces cities to adapt to the growing number of older people. We are interested how older people experience the city. We present results from our studies on everyday mobility and social relations. We have particularly focused on how older people negotiate their relations with the built and lived city. Drawing from our qualitative research projects with various interview and participant observation data, we present the following key results: Urban daily life in old age entails versatile ways of living and moving. Via everyday practices, older people produce sociable urban space. However, urban encounters are also sites of tensions and power for older people who negotiate their involvement and control as part of their daily lives. We conclude that older people are a heterogeneous group with various needs. Therefore, cities should be developed to enable everyday living of older people with different needs and life situations.

3.4 Yhteiskehittäminen ikääntyvien palveluissa

Jari Stenvall, Antti Talonen, Päivikki Kuoppakangas, Leena-Kaisa Nikkarinen and Mari Lahtinen, Johtamisen ja talouden tiedekunta, Tampereen yliopisto

Tampereen yliopiston johtamisen ja talouden tiedekunta on yhdessä Tampereen kaupungin kanssa mukana Horizon 2020 -hankkeessa A multi-stakeholder co-creation platform for better access to Long-Term Care services (SoCaTel). Koko hanke kohdistuu yhteiskehittämiseen (co-creation) ikääntyvien palveluissa, koskien erityisesti pitkäaikaisia asiakassuhteita. Tarkoituksena on paitsi kehittää yhteiskehittämisen menetelmiä ikääntyvien palveluissa niin myös toteuttaa digitaaliseen teknologiaan perustuvia alustoja, joilla voidaan tukea yhteiskehittämistä.

Hankkeessa tarkoituksena on kehittää ja tutkia sellaisia osallisuuden tapoja, joilla pystytään tuomaan vaikuttavaa yhteiskehittämistä palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen koskien ikääntyvien kuntalaisten palveluita ja palveluprosesseja. Tampereen kaupungin pilotissa pyritään ensi sijaisesti vaikuttamaan ikääntyvien palvelujärjestelmään. Palvelusysteemin muutosta suunnitellaan siis yhteistyössä ikääntyvien asiakkaiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Tätä kautta tavoitellaan aiempaa vaikuttavampia palveluita siten, että ne vastaisivat paremmin ikääntyvien tarpeita ja mahdollistaisivat entistä pidemmän kotona asumisen. Palvelujen tuottamisen sidosryhmiä ovat kaupungin palveluyksiköiden ohella järjestöt ja yritykset.

Hankkeen alkuvaiheen tulokset osoittavat, että yhteiskehittämisellä voidaan saada merkittäviä tuloksia. Tämä edellyttää muun muassa hyvin valmisteltuja ja tavoitteellisia yhteiskehittämisen tilaisuuksia, moniammatillisuutta ja luottamusta. Erilaiset menetelmät soveltuvat ikääntyvien palveluissa yhteiskehittämiseen.

4. Digiä ja biologiaa – Digi and biology

Tuesday 4th June 2019 at 13.40 - 14.40 in Pääatalo, Ground floor, A06

13.40 – 13.55: Alpo Värri: SotePeda 24/7 -projekti – tietoteknisten valmiuksien kehittämistä soteammattilaisille

13.55 – 14.10: Sari Himanen & Riitta Nikkola: Digitaalista itseopiskelua vanhustyöhön

14.10 – 14.25: Sirpa Salin: Bringing informal caregivers to the digital age: Experiences of using digital services

14.25 – 14.40: Mianna Meskus: Craft, biology and aging: Exploring the material politics of science

4.1 SotePeda 24/7 -projekti – tietoteknisten valmiuksien kehittämistä soteammattilaisille Alpo Värri, Lääketieteen ja terveysteknologian tiedekunta, Tampereen yliopisto

Tietoteknisillä sovellutuksilla voidaan tukea vanhusten kotihoidon ja laitoshoidonkin työtä, mutta tämä ei onnistu, ellei henkilökunnalla ole valmiuksia ottaa tekniikkaa käyttöön. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama SotePeda 24/7 -projekti pyrkii parantamaan näitä valmiuksia tuottamalla erilaisia oppimateriaaleja.

Ennen oppimateriaalien tuottamista hankkeessa on määritelty, mitä kuuluu sote-alan tietotekniikan ja tiedonhallinnan osaamiseen. Osaamisen määrittelyn versio 1, joka on laadittu hankkeen sisäisesti kommentoitavaksi ja täydennettäväksi sisältää seuraavat pääotsikkotason sisällöt:

- Perustieto- ja viestintätekniinen osaaminen
- Verkkovuorovaikutusosaaminen
- Sähköinen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluosaaminen
- Ohjausosaaminen
- Terveyden ja hyvinvoinnin seurantaosaaminen
- Sosiaali- ja terveysalan tiedonhallinnan osaaminen
- Monitoimisuusosaaminen
- Eettinen osaaminen
- Palvelumuotoilu
- Tiedolla johtamisosaaminen
- Tutkiva kehittävä työote
- Yhteiskunnallinen osaaminen

Osaamissisältökuvauksen mukaiset tuotettavat oppimateriaalit tullaan niiden valmistuttua tallentamaan Digicampus.fi-alustalle. Oppimateriaalit ovat ensisijaisesti suunnattuja sote-alan opettajille, jotka voivat poimia niistä sopivaksi katsomiaan osakokonaisuuksia opetustaan tukemaan. Materiaaleja voidaan myös käyttää itseopiskelussa.

Hankkeessa ovat mukana melkein kaikki Suomessa sote-alan ammattikorkeakoulutasoista opetusta antavat oppilaitokset sekä Itä-Suomen yliopisto ja Tampereen yliopisto. Hanke on läheistä sukua

lääkärikoulutuksen digitaalista oppimista edistävän Medigi-hankkeen kanssa ja projektien välillä onkin alustavasti valmisteltu yhteistyötä.

Lisätietoja osoitteesta: <http://sotepeda247.fi/>

4.2 Digitaalista itseopiskelua vanhustyöhön

Sari Himanen ja Riitta Nikkola, Tampereen ammattikorkeakoulu

Klaava oppimisympäristö on uudenlainen, mobiilikäyttöinen ja interaktiivinen itseopiskelumenetelmä. Se on kehitetty täydennyskoulutuksen välineeksi vanhusten hoivapalveluja tarjoavien palvelutalojen henkilökunnalle. Tavoitteena on tukea hoivahenkilöstön osaamista, työssä jaksamista ja voimaantumista sekä parantaa siten ikäihmisten kokemaa hoidon ja kohtelun laatua.

Oppimisympäristö sisältää 12 itseopiskeluun tarkoitettua oppikokonaisuutta. Kokonaisuudet käsittelevät vanhusten hoivatyössä tarvittavia keskeisiä tietoja ja taitoja kuten turvallinen lääkehoito, asukasta koskevan tiedon kirjaaminen ja hyödyntäminen, elämän loppuvaiheen hoito sekä työssä jaksaminen ja työhyvinvointi. Oppikokonaisuuksien sisällöt suunniteltiin palvelutalojen henkilöstön kanssa yhteistyössä sekä hyödyntäen näyttöön perustuvaa tietoa.

Oppikokonaisuudet sisältävät teorian tietoa, tehtäviä, videoita ja kuvia. Oppijan osaamisen kehittymistä tuetaan oman toiminnan, tunteiden, asenteiden ja osaamisen reflektoinnin kautta. Kukin kokonaisuus sisältää myös opiskelun vaikuttavuutta mittaavat testit, joista voi saada palautetta. Yhden oppikokonaisuuden laajuus on yhden koulutuspäivän mittainen eli noin seitsemän tuntia. Se on mahdollista suorittaa 15 minuutin osissa mobiilisti tai tietokoneella. Opiskelua on helppo tarjota koko henkilöstölle eikä se edellytä työpaikalta poissaoloa.

Oppimisympäristöä on jo käyttänyt yli 200 hoivatyöntekijää. Käyttäjien alustavien kokemusten mukaan oppikokonaisuudet ovat sisällöltään mielenkiintoisia ja hyödyllisiä. Osaa asioista on pidetty tuttujen asioiden kertaamisena, osaa uutena tietona ja jotkut asiat on koettu myös vaikeiksi. Sisältöjen esitystavat kuten videot, esimerkit ja pohdintatehtävät kuvattiin hyviksi ja sopivan vaihteleviksi. Lisäksi opiskelun todettiin antaneen uusia näkökulmia omaan työhön ja jopa toimintatapojen muutokseen.

4.3 Bringing informal caregivers to the digital age: Experiences of using digital services

Sirpa Salin ja Hannele Laaksonen, Tampereen ammattikorkeakoulu

Advancing informal caregivers' health and functional capacity and enabling living at home are significant objectives in Finnish society. Supporting informal caregivers contributes to making the social and health service system more cost-effective and productive. The purpose of this project is to create a model for supporting the welfare services of informal caregivers digitally.

The data were collected in late 2017 by interviewing the informal caregivers (N=20) who took part in the project in one city (n=10) and one rural municipality (n=10). They filled the 15D quality of life instrument with added questions before and after intervention and evaluated the digital service after seven months of piloting.

Informal caregivers considered their quality of life good, though approximately half felt mildly depressed and distressed. All regularly used computers and cell phones. Their wishes for tablet programs included peer support, lectures, and live entertainment. Nearly all caregivers recommended the digital service to others despite technical problems. A functional service model is presented as a summary of the project. It is paramount to move the entire service to a single platform with large shortcuts to each segment. This will enable the user to easily use the programs and contact people

4.4 Craft, biology and aging: Exploring the material politics of science

Mianna Meskus, Faculty of Social Sciences, Tampere University

Aging is a matter of increasing concern in current societies, queried and debated from various directions including cultural, social, biological, political and ethical perspectives. In the context of our understanding on the 'normal' human life span, research on biology of aging plays a central part in problematizing the basic mechanisms of and envisioning novel ways of aging 'well'. Using stem cell research as case study, this talk theorizes the craft qualities of knowledge production with and on living materials. Furthermore, I discuss scientific craftwork on stem cells in relation to political stakes in knowledge production on embodied de-generative and re-generative mechanisms of old age. I am interested in the tensions and controversies that biology of aging opens up in how we understand the disintegration of the mind and degeneration of the body in current society. The entangled questions I wish to explore are: How is biology of aging aspiring to intervene in the paradigmatic life crises of aging and death? How are lively entities such as stem cells mediating these interventions? Where and how does politics emerge when we begin to see aging at the level of cellular interaction?

5. Ikääntyvien kokemukset – Experiences of the aged

Tiistai 4.6.2019 klo 15.00 – 16.00, Päätalon pohjakerros, A05

15.00 – 15.15: Hanna Ojala: Ikääntyvät miehet ja neuvottelu iänmukaisesta pukeutumisesta

15.15 – 15.30: Mari Helin: Ikääntyvien kertomukset heidän kokemuksistaan parisuhteissa, joissa puoliso sairastaa mielenterveyden häiriötä

15.30 – 15.45: Heli Valokivi: Ikääntyvien naisten aktiivinen ikääntyminen Pohjois-Suomessa

15.45 – 16.00: Jari Pirhonen: Hyvinvointi vanhuudessa; valmistautumista, sopeutumista, luopumista ja hyväksymistä

5.1 Ikääntyvät miehet ja neuvottelu iänmukaisesta pukeutumisesta

Hanna Ojala, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta ja Gerontologian tutkimuskeskus (GEREC), Tampereen yliopisto ja Ilkka Pietilä, Helsingin yliopisto ja Gerontologian tutkimuskeskus (GEREC), Tampereen yliopisto

Pukeutumiseen liittyvää kulutuskulttuuria on tutkittu paljon nuorten ja erityisesti naisten osalta. Vähemmän tiedetään siitä, miten ikääntyneet ja erityisesti ikääntyneet miehet ajattelevat vaatteisiin ja asusteisiin liittyvistä valinnoista. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että ikä alkaa ohjata miesten vaatevalintoja myöhemmässä vaiheessa kuin naisilla, joilla ikään liittyvät pukeutumismääräykset (mm. hameen pituus tai vaatteiden väljyys) määrittelevät voimakkaasti kulutusvalintoja keski-ikästä alkaen. Miesten kohdalla ikä ei estä käyttämästä tiettyjä vaatteita ja harvoin pukeutumista ajatellaan muodin kautta. Ikääntyneiden miesten suhde vaatteisiin onkin todettu rakentuvan jatkuvuudelle: pyritään pukeutumaan siten kuin aina ennenkin eikä haittaa, vaikka vaate olisi mennyt muodista, jos se on puhdas ja ehjä. Tämän perusteella on usein päätelty, etteivät ikääntyneet miehet ole erityisen kiinnostuneita pukeutumisesta.

Esityksessä kysymme MANage-tutkimushankkeeseen haastateltujen 56-77 -vuotiaiden miesten haastatteluihin pohjautuen, mitä he ajattelevat omasta ja toisten ikämiesten pukeutumisesta. Miksi esimerkiksi nauhattomista nahkakengistä - niiden ostamisesta ja käyttämisestä – tulee vanhaksi määrittymisen areena ja iän neuvottelun kenttä?

5.2 Ikääntyvien kertomukset heidän kokemuksistaan parisuhteissa, joissa puoliso sairastaa mielenterveyden häiriötä

Mari Helin, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto

Tutkimuksen tavoite: Henkilön sairastuessa psyykkisesti on hänen puolisolllaan riski sairastua masennukseen (Nyman & Stengård 2001; 2004, Kamil ym. 2015, Sandberg 2009) sekä kuormittua (Arun ym. 2018). Puolison masennus liittyy myös ikääntyvien henkilöiden parisuhteessaan kokemaan tyytymättömyyteen (Sandberg ym. 2009). Väitöskirjatutkimuksessa tutkin ikääntyvien, vähintään 60 vuotta täyttäneiden henkilöiden kokemuksia parisuhteessa, johon liittyy oma ja puolison ikääntyminen sekä puolison mielenterveyden häiriö.

Tutkimusmenetelmä: Tutkimuksen aineistona on kertomukset. Vaikka ne ovat henkilökohtaisia, on niissä kuultavissa myös yksilöä ympäröivän kulttuurin äänet (Bruner 1987). Kertomukset olen kerännyt haastatteleamalla narratiivisen ja teemahaastattelun avulla vähintään 60 vuotta täyttäneitä henkilöitä (n=9), joiden puoliso sairastaa mielenterveyden häiriötä. Haastattelut olen tehnyt yksilöhaastatteluina, aineiston laajuus on yhteensä 16 tuntia. Analyysimetodina olen käyttänyt temaattista analyysia (Riessman 2008, 53-57).

Keskeiset tulokset: Ensimmäisen artikkelin (Helin-Tuominen 2014) keskeinen tulos oli, että parisuhteen vuorovaikutuksessa löytyy kaksi metatarinaa: Yhdistävä- ja Erottava vuorovaikutus. Keskeistä parisuhteessa on tunneyhteys. Toisen artikkelin aiheena on parisuhteen ristiriidat ja niihin liittyvät merkitykset. Alustavien tulosten mukaan kertojat liittävät näihin tilanteisiin vahvasti moraalisen näkökulman kulttuurisine mallitarinoineen.

5.3 Ikääntyvien naisten aktiivinen ikääntyminen Pohjois-Suomessa

Heli Valokivi, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto, Tuula Heinonen, Tampereen ammattikorkeakoulu ja Hai Luo, Manitoban yliopisto

Aktiivinen ikääntyminen on yksi nykyisen ikääntymispolitiikan kulmakivistä omassa kodissa asumisen rinnalla. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista korostaa ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja itsenäisen suoriutumisen tukemista sekä ikääntyneen väestön mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa omien sosiaali- ja terveyspalvelujen sisältöön. Aktiivinen ikääntyminen merkitsee itsenäistä suoriutumista, aktiivisuutta ja valintojen tekemistä.

Puheenvuorossa pohditaan ikääntyvien naisten antamia merkityksiä aktiiviselle ikääntymiselle. Mitä ikääntyminen heille merkitsee, mistä he saavat voimavaroja ja mikä kantaa elämässä? Aineistona on pohjoissuomalaisen eläkeikäisten naisten kanssa kerätty aineisto. Tutkijat osallistuivat olemassa oleviin harraste- ja päiväkeskusryhmiin Rovaniemellä ja Inarissa. Aineistoa kerättiin ryhmissä havainnoiden, valokuvaten, piirtäen sekä ryhmäkeskustelun avulla. Tapaamisten keskiössä olivat yhdessä tekeminen ja vapaamuotoinen keskustelu, joka nauhoitettiin.

Tämän hankkeen aineistonkeruu tapahtui ns. luonnollisissa ryhmissä ja varsin vapaamuotoisesti. Meillä tutkijoilla oli väljä teemarunko mielessämme, jota sovelsimme ryhmätilanteiden kulun mukaisesti. Ryhmän varsinaisen toiminnan, keskustelun ja kahvittelun lisäksi pyysimme ikääntyviä naisia piirtämään kuvan heitä ilahduttavista ja elämän tärkeistä asioista. Puheenvuorossa pohditaan taideperustaisen aineiston käyttöä ja analysointia. Sekä sitä, mitä tutkijoiden ikä ja käyttämä kieli merkitsevät. Tämä lokaalissa toteutettu tutkimus kommentoi osaltaan ikääntymisen globaaleja muutoksia ja trendejä.

5.4 Hyvinvointi vanhuudessa; valmistautumista, sopeutumista, luopumista ja hyväksymistä

Jari Pirhonen, Outi Jolanki, Katariina Tuominen ja Marja Jylhä, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Terveystieteet ja Gerontologian tutkimuskeskus (GEREC), Tampereen yliopisto

Tutkimus kertoo siitä, kuinka eläkeikäiset ihmiset kuvaavat vanhenemistaan ja miten he tuovat puheessaan esille vanhenemisen erilaisia vaiheita ja siirtymiä. Tutkimuksen keskeisenä tavoitteena oli selvittää miten vanhat ihmiset itse näkevät vanhenemisen ja hyvinvoinnin suhteen. Tutkimusmenetelmänä olivat ryhmäkeskustelut ja aineistona keskustelunauhoituksista tehdyt litteraatit. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Osallistujat toivat esille erilaisia hyvinvoinnin ulottuvuuksia sekä keinoja, joilla hyvinvointia pidettiin yllä silloinkin, kun toimintakyky oli heikentynyt iän karttuessa. Nimesimme nämä keinot: varsinaiseen vanhuuteen valmistautuminen, ikääntymismuutoksiin sopeutuminen, totutuista tekemisistä luopuminen ja luopumisen hyväksyminen. Tärkeä havainto on se, että luopumisen hyväksyminen toi tilaa uusille asioille ja mielenkiinnon kohteille. Luopumisen hyväksyminen myös mahdollisti hyvinvoinnin ylläpitämistä muistojen kautta. Tutkimuksen tulokset vahvistavat näkemystä hyvinvoinnin moniulotteisuudesta ja vanhoista ihmisistä heterogeenisena joukkona. Näitä tutkimustuloksia voidaan käyttää esimerkiksi ikääntyneiden palveluja kehitettäessä.

6. Toimijuus ja toimintakyky – Agency and functional ability

Tuesday 4th June 2019 at 15.00 – 16.00 in Päätalo, Ground floor, A06

15.00 – 15.15: Subas Neupane: Leisure time physical activity during retirement transition and association with midlife working conditions

15.15 – 15.30: Johanna Edgren: Health Kiosk-based counselling program for physical activity and falls prevention in old age (COSMOS) can reduce fall-induced injuries: Interim analysis of a randomized controlled trial

15.30 – 15.45: Elina Nieminen: Ikäihmisten ihmisarvo eduskunnan oikeusasiamiehen asiakirjoissa

15.45 – 16.00: Satu Niskanen: Ikääntyneiden arkikuntoutuksen vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus

6.1 Leisure time physical activity during retirement transition and association with midlife working conditions

Subas Neupane^{1, 2}, Prakash K.C.^{1, 2}, Päivi Leino-Arjas³, Andreas Holterman⁴, Clas-Håkan Nygård^{1, 2}

1 Faculty of Social Sciences, Health Sciences, Tampere University

2 Gerontology Research Center (GEREC), Tampere University

3 Finnish Institute of Occupational Health, Helsinki, Finland

4 National Research Centre for the Working Environment, Copenhagen, Denmark

Objective: The aim of this study was to identify long term patterns of involvement in leisure time physical activity (LTPA), during and after retirement and explore work related predictors of distinct LTPA trajectories.

Methods: Finnish municipal employees initially aged 44-58 were followed up for 28 years. Repeated measures on LTPA was assessed in all five surveys in previous year in 1-5 scale. Growth mixture modeling was applied to identify trajectories of LTPA levels. Associations of trajectory membership with midlife working conditions was analyzed using multinomial logistic regression.

Results: We found four distinct trajectories for LTPA: physically inactive (11%), less active (34%), moderate (43%) and highly active (12%). For those in less active, moderate and highly active trajectories, LTPA level decreased during the transition to retirement. While LTPA level slightly increased after retirement transition especially those in less active and moderate trajectories. The age, gender, occupational class, alcohol intake, smoking, body mass index and comorbidity adjusted odds for those with lower biomechanical exposures shows higher odds of being in highly active trajectory (OR, highly active vs inactive 1.91, 95% CI 1.07-3.40).

Conclusion: LTPA level decrease during retirement transition. Lower biomechanical exposures during midlife are related to highly active LTPA trajectory group.

6.2 Health Kiosk-based counselling program for physical activity and falls prevention in old age (COSMOS) can reduce fall-induced injuries: Interim analysis of a randomized controlled trial

Johanna Edgren, Faculty of Sport and Health Sciences, Department of Health Sciences and Gerontology Research Center (GEREC), University of Jyväskylä

Maintaining lower extremity muscle function with good balance has been associated with fewer falls. This interim analysis investigates the effectiveness of a physical activity counselling program on falls rates and fall-induced injuries in community-dwelling older adults at Health Kiosk. Community-dwelling men and women (n=391) aged 65+ years with early phase mobility limitation were recruited to a 24-month randomized controlled trial with a 24-month follow-up. Participants were randomly allocated into either a physical activity counselling group (PAG) or sham exercise group (SEG). They received five group specific face-to-face counselling sessions and 11 phone calls. The PAG received health counselling, strength and balance training and guidance to regular physical activity. The SEG received relaxation exercises. Primary outcomes of this interim analysis were falls rates and fall-induced injuries over the first 12 months. Outcomes were recorded from fall diaries and verified over telephone. There was no effect on falls rates: PAG 120 vs. SEG 125 falls per 100 person-years; IRR 0.96 (95% CI: 0.80-1.16). However, physical activity counselling may reduce fall-induced injuries compared to control intervention: PAG 27 vs. SEG 35 falls per 100 person-years; 0.78 (0.53-1.13). Data collection of the trial is ongoing and we will report the eventual results later.

6.3 Ikäihmisten ihmisarvo eduskunnan oikeusasiamiehen asiakirjoissa

Elina Nieminen, Elina Inkeri Pekkarinen ja Anna Pekkarinen, Johtamisen ja talouden tiedekunta, Tampereen yliopisto

Vanhusoikeus ei ole ainoastaan hallinto-oikeutta, vaan ihmisoikeustutkimuksen näkökulma. Siksi ikäihmisten oikeuksia on tärkeä tarkastella myös absoluuttisten oikeuksien, kuten epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kiellon perspektiivistä. YK:n vammaisyleissopimuksen kansallisen ratifioinnin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä tuli yleissopimuksen tarkoittama kansallinen valvontaelin.

Eduskunnan oikeusasiamies on katsonut myös muistisairaiden henkilöiden kuuluvan vammaisyleissopimuksen tarkoittamien henkilöiden piiriin. Eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan ihmisarvon kunnioitusta voidaan pitää perustavanlaatuisena arvona vanhusten hoidossa. Ihmisarvon käsitteen perustavanlaatuisuus on ominaista erityisesti ihmisoikeusretoriikalle, mutta sen oikeudellisesta sisällöstä ei vallitse tiedeyhteisön sisällä yhteisymmärrystä. Ihmisarvon käsitettä on kritisoitu myös käsitteen älyllisestä hauraudesta, mikä kytkeytyy yksilöllisen elämän ja teoreettisen käsitteen väliseen kuiluun, sillä ihmisarvon kunnioituksesta ja ihmisoikeuksista ei nautita abstrakteina.

Tutkimuksessamme tarkastelemme sosio-legaalisesta näkökulmasta lähiluvun keinoin eduskunnan oikeusasiamiehen tarkastuskertomuksia YK:n vammaisyleissopimuksen ratifioinnin jälkeiseltä ajalta ikäihmisten ympärivuorokautisesta palveluasumisesta. Tarkastelumme olemme sisällyttäneet yhteensä 18 tarkastuskertomusta. Olemme kiinnostuneita siitä, millaisia selontekoja ihmisarvosta eduskunnan oikeusasiamiehen tarkastuskertomuksissa ikäihmisten ympärivuorokautisesta palveluasumisesta rakennetaan ja millaisen normatiivisen painoarvon selonteot saavat. Ehdotamme, että ihmisarvoa merkityksellistetään kahden kerrostuman kautta, joiden keskiössä ovat yksilöllinen hyvä elämä ja hyvä elämä kuviteltuna. Nämä ulottuvuudet kietoutuvat erottamattomasti toisiinsa puhuen samanaikaisesti hyvin erilaisin äänin. Kerrostumat heijastelevat ihmisarvon normatiivisen ytimen jännitteistä luonnetta, sillä nämä synnyttävät toisiinsa nähden erilaisia velvoitteita suhteessa yksilön oikeuksien toteutumiseen.

6.4 Ikääntyneiden arkikuntoutuksen vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus

Satu Niskanen, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Terveystieteet, Tampereen yliopisto

Tarkoitus: Tutkimuksen tarkoituksena on arvioida arkikuntoutuksen vaikuttavuutta ja kustannusvaikuttavuutta yli 65-vuotiailla ikääntyneillä, jotka ovat kotihoidossa tai joilla on riski siirtyä ympärivuorokautisen hoidon tai kotihoidon asiakkaaksi toimintakyvyn äkillisen alenemisen vuoksi.

Tausta ja aiheen merkitys: Arkikuntoutus on saanut vahvaa jalansijaa muissa Pohjoismaissa ja siitä on tehty myös tutkimuksia. Arkikuntoutus kotona asuville ikääntyneille on todettu lisäävän kuntoutujien laatupainotteisia elinvuosia sekä tukevan ikääntyneen omatoimisuutta arjessa. Lisäksi arkikuntoutus on havaittu kustannusvaikuttavamaksi kuin tavanomainen kotihoito sekä kuntoutus. Näiden lisäksi arkikuntoutusta toteuttavan kotihoidon henkilökunnan työtyytyväisyys on ollut korkeampaa kuin tavanomaista kotihoitoa ja kuntoutusta toteuttavan henkilökunnan työtyytyväisyys. Arkikuntoutuksen vaikuttavuutta ja kustannusvaikuttavuutta ei ole aikaisemmin tutkittu Suomessa.

Menetelmät: Tutkimuksessa verrataan yhdessä Suomen maakunnassa toteutettavaa arkikuntoutusta toisessa maakunnassa toteutettavaan tavanomaiseen kotihoitoon ja kuntoutukseen. Aineiston keruu toteutetaan maakunnissa lähtötilanteessa sekä 3 ja 6 kuukautta lähtötilanteesta. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat kotona asuvat yli 65-vuotiaat ikääntyneet, joilla on jokin toimintakyvyn rajoite ja joiden kognitiivinen toimintakyky ei ole kohtalaisesti tai vakavasti alentunut. Tutkimukseen pyritään saamaan 200 osallistujaa sekä interventio- että verrokkiryhmiin.

Arkikuntoutusinterventio vaikuttavuutta mitataan COPM –arviointimenetelmän sekä EQ-5D –elämänlaatumittarin avulla. Kustannuksia mitataan selvittämällä asiakkaan yksityisten ja julkisten sosiaalija terveyspalvelujen käytön määrä sekä niistä aiheutuvat kustannukset yhteiskunnalle. Kustannusvaikuttavuuden arvioinnissa verrataan interventio- ja verrokkiryhmien ikääntyneiden kokemia muutosta päivittäisen elämän toiminnoista suoriutumisessa sekä terveyteen liittyvässä elämänlaadussa suhteessa palvelujenkäytön kustannuksiin.